

Original article

Ebeveynlerin Bağımsız Yaşam Becerisi Kavramı ve OSB'li Çocuklarının Öğrenmesini İstedikleri Bağımsız Yaşam Becerileri Hakkındaki Görüşleri ¹

Parents' Views on Independent Living and Independent Life Skills of Adolescents with ASD

Turgut Bahçalı ^a & Serhat Odluyurt ^{b,*}

^a Department of Special Education, Faculty of Education, Osmangazi University, Eskişehir, Turkey

^b Research Institute for Individuals with Disabilities, Anadolu University, Eskişehir, Turkey

Özet

Bu çalışmada OSB'li ergen çocuğu olan ebeveynlerin bağımsız yaşam becerileri hakkındaki görüşlerinin ve çocuklarının öncelikli olarak öğrenmesini istedikleri bağımsız yaşam becerilerinin neler olduğunun belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji deseniyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya OSB'li 15 yaş ve üzerinde ergen çocuğu olan 12 ebeveyn katılmıştır. Ebeveynlerle yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sonunda elde edilen veriler tümevarım analizi yoluyla analiz edilmiştir. Verilerin analizi sonunda toplam 13 tema 69 alt tema belirlenmiştir. OSB'li ergen bireylerin ebeveynleri ile yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular ile ilgili araştırmalardan elde edilen bulguların birbiriyle benzerlik ve tutarlılık gösterdiği söylenebilir. Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığı müfredatı ile de ebeveynlerin OSB'li ergen çocukları için öğretilmesini gerekli gördükleri bağımsız yaşam becerilerinin birbiriyle tutarlılık gösterdiği görülmüştür. Bu anlamda ebeveyn görüşmelerinden elde edilen bulgular hem ulusal hem de uluslararası alanyazınla karşılaştırılmıştır. İleri araştırmalarda farklı gelişim dönemlerindeki OSB'li bireylerin ebeveynleri, kardeşleri, öğretmenleri ile farklı gelişim alanlarına ilişkin görüşmeler gerçekleştirilebilir.

Anahtar Kelimeler: Bağımsız yaşam becerisi, Otizm Spektrum bozukluğu, Ebeveyn görüşleri.

Abstract

In this study, it was aimed to determine the independent life skills of parents with adolescent children with ASD and the priority independent life skills that should be taught for their children. The research was carried out with a qualitative research method, phenomenology design. Twelve parents with adolescent children aged 15 and over with ASD participated in the study. Semi-structured interviews were conducted with the parents. The data obtained at the end of the interviews were analyzed through inductive analysis. As a result of the analysis of the data, a total of 13 themes and 69 sub-themes were determined. It can be said that the findings obtained from the interviews with the parents of adolescent individuals with ASD and the literature show similarity and consistency with each other. In addition, it has been observed that the curriculum of Ministry of Education and the independent life skills of parents to be taught for their adolescent children with ASD are consistent with each other. In this sense,

* Corresponding author:

Serhat Odluyurt, Research Institute for Individuals with Disabilities, Anadolu University, Eskişehir, Turkey.
Email: syildiri@anadolu.edu.tr

¹ Bu çalışma birinci yazarın Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Zihin Engelliler Öğretmenliği Doktora Programında tamamladığı doktora tezinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

the findings obtained from parent interviews were compared with both national and international literature. In further research, interviews can be made with the parents, siblings, teachers and different developmental areas of individuals with ASD at different developmental stages.

Keywords: Independent life skills, Autism Spectrum Disorder, Parents opinions.

Received: 09 November 2020 * **Accepted:** 23 December 2020 * **DOI:** <https://doi.org/10.29329/baflas.2020.266.1>

GİRİŞ

Otizm spektrum bozukluğu (OSB) tıbbi, genetik veya çevresel nedenlere bağlı olarak ortaya çıkan nörogelişimsel, zihinsel veya davranışsal bozukluk olarak tanımlanmaktadır (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders-5 [DSM-5], 2013, s. 14). OSB olan bireyler birçok bağlamda sosyal iletişim ve sosyal etkileşim yetersizlikleri göstermektedirler. Bunlar karşılıklı sosyal etkileşim yetersizliği, sosyal etkileşimde sözel olmayan iletişim, beceri geliştirme, sürdürme ve ilişkiyi anlamada yetersizlikler şeklinde sıralanabilir. Bunlara ek olarak OSB’li bireyler sosyal iletişim güçlüğü, ilgi ve etkinliklerde sınırlı ve yineleyici davranış örnekleri sergilemektedirler (DSM-5, 2013, s. 31). OSB, yaşamın erken yıllarında ortaya çıkmakta ve yaşamın sonraki dönemlerinde de devam etmektedir (Çetrez-Arıcan vd., 2018, s. 158). Tanılama ve müdahalede erken çocukluk yılları hayati derecede öneme sahip olarak görülse de, çocuklar ergen ve yetişkin olduklarında da OSB’li bireylerin sahip oldukları yetersizlikleri hala varlığını sürdürmektedir (Ratto ve Mesibov, 2015, s. 3-4). OSB’li ergenlerin yetersizlik gösterdiği alanlardan biri de günlük yaşam becerileri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bağımsız yaşam becerilerine sahip olabilmek için ilk olarak uygun günlük yaşam becerilerine sahip olunması gerekmektedir (deRecat, 2019, s. 4). Günümüzde OSB’nin kendine özgü özellikleri bir bireyin yetişkin olarak bağımsız olmasını ve bunu sürdürmesini engelleyebilmektedir (Cruz-Torres, 2015, s. 6). Dahası OSB’li bireylerin diğer yetersizlik grupları içinde bağımsız yaşama oranları en düşük grup olarak karşımıza çıkmaktadır (Candio, 2019, s. 25). Bundan dolayı OSB’li bireylerde bağımsızlığın gelişiminde günlük yaşam becerilerinin gelişiminde okul sonrası yetişkinliğe geçiş dönemi özellikle kritik bir öneme sahiptir (Wertalik ve Kubina, 2018, s. 279). Ayrıca bağımsız yaşam toplum tarafından yetersizliği olan bireylere sunulan bir ayrıcalık değil bir yetersizliğin varlığına bakılmaksızın toplumda yaşayan herkesin hakkıdır (Brisenden, 1986, s. 178). Dahası yetişkin yaşamına geçiş tipik gelişim gösteren gençler için olduğu gibi zayıf öğrenme çıktıkları olan yetersizliği olan ergen bireyler için de oldukça zorlu bir süreçtir (Beresford, 2004, s. 581; Blacher, 2001, s. 174; Papay, 2011, s. 3). Çünkü bu bireyler; sosyal olarak sıra dışı özelliklere sahiptir, ailelerine daha bağımlıdır ve tipik gelişim gösteren akranlarından kariyer için daha az seçeneğe sahiptirler (Forte vd., 2011, s. 398).

OSB'li bireylerin eğitimleri alan uzmanı öğretmenler, farklı uzmanlık alanına sahip öğretmenler, terapistler ve aile eğitimi programlarıyla sunulmaktadır (Kizir, 2019, s. 1090). Yetersizliği olan bireyin bağımsızlık kazanması sadece ebeveyn ve bakıcı sorumluluklarını azaltmakla kalmamakta aynı zamanda bireyin özgüvenini oluşturmasını da sağlamaktadır (Chen ve Yakubova, 2019, s. 99). Bundan dolayı hem ailelerin hem de uzmanların çocuklar için gerekli olan güncel uygulama ve müdahale yöntemlerine ilişkin bilgi sahibi olması gerekmektedir (Kizir, 2019, s. 1090).

Okul sonrası süreçte OSB'li ergenler zamanlarının büyük bir bölümünü evde veya toplumsal ortamlarda geçirmektedir. Toplumdaki her bireyden olduğu gibi OSB'li ergenlerden de evde ve toplumda birtakım sorumlulukları ve rolleri yerine getirmesi beklenmektedir. Ayrıca okul dönemlerinde ebeveynler okuldan çocuğuyla ilgili gereksinim duyduğu bilgi ve desteği alabilmektedir. Ancak okul sonrası süreçte artık çocuklarının yetişkin olmaları, bağımsız yaşama geçmelerinin beklenmesi gibi nedenlerle hem ebeveynlerin hem de çocukların gereksinimlerinin bu dönemde farklılaştığı ve gereksinim duydukları desteklere erişmelerinin sınırlandığı düşünülmektedir. Ebeveynler OSB'li ergenleri en iyi tanıyan kişilerdendir. Bunun için OSB'li ergenlerle ilgili eşsiz bilgiler sağlayabilirler. Ebeveynlerle yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular OSB'li ergenlerin okuldan mezun olduktan sonra yaşadıkları sorunları ve gereksinimlerini ortaya koyabilmektedir. Aynı şekilde bu dönemde bağımsız yaşama geçişte ebeveynlerin de çocuklarından beklentileri, hangi beceri ve davranışa sahip olmasını istedikleri konusunda bilgi sağladığı düşünülmektedir. Ebeveynlerle gerçekleştirilen görüşmeler sonunda elde edilen bulguların alanda çalışan araştırmacı ve öğretmenlerin yetersizliği olan bireylerin okuldan mezun olduktan sonra hangi beceri ve davranışlara gereksinim duyduğu konusunda bilgi sahibi olmalarını sağlayacağı düşünülmektedir. Bu durumun araştırmacıların bu konularda araştırma yapması, etkili ve verimli uygulamaları belirleyebilmesi ve öğretmenlerin de öğretim sunarken ihtiyaç duyulan becerileri okul ortamında kazandırmasını sağlayabileceği düşünülmektedir. Literatürde bağımsız yaşam becerilerinin OSB'li bireylerde önemli becerilerden biri olduğu, OSB'li bireylere sunulan eğitimin nihai amacının da bu bireylerin bağımsız, başarılı bir hayat sürmeleri olduğu ve ebeveynlerin çocukları ile ilgili eşsiz bilgiler sağlayabildiği belirtilmektedir. Alanyazında OSB'li ergenlerin ebeveynlerinin bağımsız yaşam becerileri hakkındaki görüşleriyle ilgili gerçekleştirilmiş araştırmaya rastlanılamamıştır. Ancak OSB'li ergen bireyler için bağımsız yaşam becerilerinin yetişkinlik yaşamı için hayati becerilerden biri olduğu düşünülmektedir. Buradan yola çıkılarak bu araştırmanın genel amacı OSB'li ergenlerin ebeveynlerinin görüşlerine göre çocuklarının bağımsız yaşam becerilerine yönelik gereksinimlerinin belirlenmesi olarak belirlenmiştir.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Araştırma süreci nitel araştırma yaklaşımlarından fenomenoloji (olgubilim) deseniyle gerçekleştirilmiştir. Fenomenoloji deseni farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir

anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Olgular yaşadığımız dünyada olaylar, deneyimler, algılar, yönelimler, kavramlar ve durumlar gibi çeşitli biçimlerde karşımıza çıkabilmektedir. Fenomenoloji araştırmalarında veri kaynakları araştırmanın odaklandığı olguyu yaşayan ve bu olguyu dışı vurabilecek veya yansıtabilecek bireyler ya da gruplardır. Fenomenoloji araştırmalarında başlıca veri toplama aracı görüşmedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 72-74). Nitel araştırmalarda araştırmacı tarafından toplanan veriler tanımlanan bilgiler yoluyla araştırmacı tarafından ana temalar ortaya çıkarıldığı ve araştırmacının bu bilgilerle bir teori oluşturduğu ifade edilmektedir (Glaser ve Strauss, 1967, s. 114).

Katılımcılar

Araştırmaya OSB tanılı ergenlik döneminde çocuğu olan ikisi baba ve 10'u anne olmak üzere toplam 12 ebeveyn katılmıştır. Katılımcı seçimi için öncelikle gönüllü olmak ve OSB'li çocuğa sahip olmak ön koşulları belirlenmiştir. Bu çalışma için katılımcı belirlenirken seçkisiz olmayan ve amaçlı örnekleme başlığı altında yer alan örnekleme yöntemlerinden ölçüt (criterion) ve maksimum çeşitlilik (maximum variation) örnekleme olmak üzere çok aşamalı örnekleme kullanılmıştır. Ebeveyn katılımcılarla görüşüp onayları alındıktan sonra görüşme takvimi oluşturulmuştur. Araştırmaya katılan ebeveynlerin demografik bilgileri ve görüşme takvimi Tablo 1 ve 2'de verilmiştir.

Tablo 1. Ebeveyn Katılımcılar

Katılımcı Adı	Mesleği	Cinsiyeti	Yaşı	Eğitim Durumu
Duru	Ev hanımı	Kadın	49	İlkokul
Cemile	Ev hanımı	Kadın	39	Lise
Fatma	Ev hanımı	Kadın	42	Lise
Biröl	Emekli-D.gaz kaynakçısı	Erkek	50	Lise
Bilgesu	Ev hanımı	Kadın	38	Lise
Nehir	Hemşire	Kadın	44	Üniversite
Güneş	Ev hanımı	Kadın	44	İlkokul
Hacer	Ev hanımı	Kadın	51	İlköğretim
Deniz	Ev hanımı	Kadın	40	Lise
Tarık	Emekli-D.gaz kaynakçısı	Erkek	42	Lise
Yeliz	Ev hanımı	Kadın	44	İlkokul
Rana	Ev hanımı	Kadın	59	Lise

Tablo 2. Görüşme Takvimi

Katılımcı Adı	Görüşme Ortamı	Görüşme Tarihi	Görüşme Süresi (dk.)
Duru	Ebeveynin Evi	02.07.2019	11.21
Cemile	Ebeveynin Evi	26.06.2019	09.45
Fatma	Üniversite	06.07.2019	19.01
Birol	Üniversite	06.07.2019	15.06
Bilgesu	Ebeveynin Evi	29.06.2019	12.52
Nehir	Ebeveynin Evi	22.06.2019	14.18
Güneş	Ebeveynin Evi	28.06.2019	11.41
Hacer	Ebeveynin Evi	29.06.2019	12.50
Deniz	Ebeveynin Evi	29.06.2019	17.28
Tarık	Ebeveynin Evi	29.06.2019	17.11
Yeliz	Ebeveynin Evi	03.07.2019	11.24
Rana	Ebeveynin Evi	03.07.2019	14.49

Araştırmacının Rolü

İlgili alanyazın birinci araştırmacı tarafından taranmış ve çalışmaya ön hazırlık yapılmıştır. Daha sonra araştırmaya uygun görüşme soruları yazılmış, uzman görüşleri alınmış, sorular tekrar düzenlenmiştir. Görüşmeler sırasında araştırmacı ortam ve ses gibi değişkenleri kontrol altına almış, ses kaydında bir sıkıntı olmaması için ses kayıt cihazı ile görüşmeleri kayıt altına almıştır. Görüşmeler tamamlandıktan sonra birinci araştırmacı araştırma verilerini analize hazır hale getirmiş ve analize başlamıştır. Verilerin analizi doğrultusunda her iki araştırmacı bulguları ilgili alanyazın doğrultusunda tartışmıştır.

Veri Toplama Süreci

Görüşme, “önceden belirlenmiş ve ciddi bir amaç için yapılan soru sorma, yanıtlama tarzına dayalı karşılıklı ve etkileşimli soru sorma süreci” olarak tanımlanmıştır (Stewart ve Cash, 1985, s. 7’den akt., Yıldırım ve Şimşek, 2008). Araştırma verilerinin toplanması görüşme türlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı tarafından görüşülmek istenen konuyla ilgili ana ve alt başlıklardan oluşan sorular hazırlanmıştır. Çalışmaya başlamadan önce hazırlanan sorular alanda çalışan beş uzmana gönderilmiştir ve uzmanlardan gelen görüşler doğrultusunda araştırmacılar tarafından yeniden düzenlenerek sorular son haline getirilmiştir. Hazırlanan soruların amaca hizmet edip etmediğinin belirlenmesi, olası düzeltmelerin yapılması amacıyla araştırmanın katılımcılarının dışında OSB’li ergen çocuğu olan bir ebeveyn ile pilot görüşme gerçekleştirilmiştir. Pilot görüşme ses kayıtları transkript edilmiş; araştırmacılar tarafından verilen cevapların amaca uygunluğu kontrol edilmiş ve bazı sorularda düzeltmeler yapılmıştır.

Görüşmeler sırasında hazırlanan sorular ebeveynlere sırasıyla sorulmuştur. Ebeveyn görüşme sırasında soruyu anlamadığında görüşmeci tarafından gerekli açıklamalar yapılmıştır. Ebeveyn

tarafından soruya tam olarak cevap verilmediği düşünülürse soruyu desteklemek için ek sorular sorulmuş ya da eklemek istediği bir şey olup olmadığı sorulmuştur. Ebeveynlerle yapılan görüşmeler, ebeveynlerin kendilerini daha rahat hissedecekleri için kendi evlerinde kendileri tarafından belirlenen zaman diliminde gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sırasında ses kayıt cihazı ile görüşmelerin kaydı alınmıştır. Ayrıca araştırmacı günlüğü ile gerekli görülen bilgiler günlüğe kaydedilmiştir. Bunun dışında kalem ve silgi de kullanılmıştır. Görüşmeler, ebeveynlerle belirlenmiş takvime göre ebeveynlerin uygun oldukları gün ve saatte gerçekleştirilmiştir.

Veri Analizi

Araştırma verileri tümevarım analizi yoluyla analiz edilmiştir. Veri analizi süreci izleyen bölümde kısaca verilmektedir. Araştırma verileri analiz edilmeden önce ebeveynlerle yapılan görüşmelerin dökümü gerçekleştirilmiş, sonra dökümlerin kontrolü ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Ses kayıtları dinlenmiş ve sesler herhangi bir değişiklik yapılmadan olduğu gibi yazıya dökülmüştür. Araştırma verilerinin dökümü tamamlandıktan sonra verilerin güvenilirliğini sağlamak için alanda çalışan iki uzmandan verilerin kontrolü istenmiştir. Bunun için ilk uzman, görüşmelerden elde edilen verilerin %33,33'ünü incelemiş ve dökümle ses kayıtlarının uyumlu olup olmadığını kontrol etmiştir. İkinci uzman ise tüm dökümleri inceleyerek yeniden temalar oluşturmuştur. Araştırmacı ve uzman temalar üzerinde görüş birliğinde olmuştur. Araştırmacı ve uzmanın temalar üzerindeki güvenilirliği %92 olarak bulunmuştur. Ayrıca görüş birliğine varılamayan temalar üzerinde tartışılarak temalar üzerinde %100 görüş birliğine varılmıştır.

BULGULAR

Araştırma kapsamında OSB'li ergen bireylerin ebeveynlerinin bağımsız yaşam becerilerine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi hedeflenmiştir. Ebeveyn görüşmelerinden elde edilen bulgulara ilişkin toplam 13 tema ve 69 alt tema belirlenmiştir. Temalar ve alt temalara ilişkin bilgiler izleyen bölümde alıntılarla desteklenerek verilmiştir.

Bağımsız yaşam denince akla gelenler

OSB'li ergen bireylerin ebeveynlerine, 'Sizce bağımsız yaşam ne demektir açıklar mısınız?' sorusu sorulmuş ve katılımcıların görüşleri verilmiştir. Katılımcıların tanımları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Bağımsız yaşam denince akla gelenler

Bağımsız yaşam denince akla gelenler	f
Çocuğun kendi başına farklı toplumsal becerileri gerçekleştirmesi	3
Ebeveyne bağımlı olmaması	4
Dışarıya çıkması	1
Yalnız başına yaşayabilmesi	3
Özbakım becerilerini kendisinin gerçekleştirmesi	3
Kendi ihtiyaçlarını giderebilmesi	5

Ebeveyn katılımcılar bağımsız yaşam'a ilişkin görüşlerini çocuğun kendi başına farklı toplumsal becerileri gerçekleştirmesi, ebeveyne bağımlı olmaması, dışarıya çıkması, yalnız başına yaşayabilmesi, özbakım becerilerini kendisinin gerçekleştirmesi ve kendi ihtiyaçlarını giderebilmesi olarak belirtmişlerdir. Hatice Hanım “*Bence bağımsız yaşam anneye ve babaya bağımlı kalmadan, kendi yapabildiklerini yapmasıdır diyorum. Dışarı çıkmasıdır...*” olarak görüşünü ifade etmiştir. Fatma Hanım ise “*Bağımsız yaşam bir kişinin hayatında kimseye bağımlı olmadan yaşayabilmesi... Her aşamasında, hayatının her aşamasında kimseye bağımlı olmadan yaşayabilmesi...*” şeklinde ifade etmiştir. Birol Bey de “*...insanın kendi kendine yetebilmesi aklıma geliyor. Hani insan kendi kendine yetebildiği zaman, istediğini yapabildiği zaman, her istediğini, her yerde uygulayabildiği zaman bu bağımsız demektir...*” olarak cevap vermiştir. Fatma Hanım ise “*Bağımsız yaşamak kendi başına yaşamak, alışveriş yapmak, anne baba olmadığı zaman bir çocuğun tek başına yaşamını sürdürmesi demektir. Gidip alışverişini yapıp...*” olarak ifade etmiştir. Bilgesu Hanım da “*...her türlü, yani kendi ihtiyacını karşılama. Bağımsız, kimseye bağımlı olmadan...*” olarak cevap vermiştir. Hacer Hanım da “*Daha başka tuvalet eğitimi... O öz bakım mı oluyordu?*” olarak cevaplamıştır. Rana Hanım da “*Kişinin kendi kendini idare edebilmesi demek bana göre. Kendi işini kendi görebilmesi...*” şeklinde cevap vermiştir.

Bağımsız yaşam becerisi

OSB’li ergen bireylerin ebeveynlerine, Bağımsız yaşam becerilerine sahip olmak gerekli midir? Sorusu sorulmuş ve katılımcıların görüşleri verilmiştir. Katılımcıların tanımları Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Bağımsız yaşam becerisi

Bağımsız yaşam becerisi	f
Bağımsız yaşam becerilerine sahip olmak gereklidir	12

Ebeveyn katılımcılar bağımsız yaşam becerisinin gerekli olduğunu belirtmişlerdir. Hatice Hanım “*Tabi ki gereklidir. Herkesin birbirine bağımlı olmadan yaşaması gereklidir diye düşünüyorum*” şeklinde ifade etmiştir. Fatma Hanım ise “*Evet, gerekli. Hayatta kimseye bağımlı olmadan yaşamak gerekli*” olarak cevaplamıştır. Birol Bey de “*Mutlaka gereklidir*” şeklinde cevaplamıştır. Duru Hanım da “*Mutlaka gereklidir*” olarak cevaplamıştır. Bilgesu Hanım “*Tabi, kesinlikle*” olarak yanıt vermiştir. Yeliz hanım “*Tabi ki gerekli.*” olarak ifade etmiştir. Nehir Hanım “*Gerekli.*” Olarak görüşlerini ifade etmiştir. Deniz Hanım “*Yani tabi ki gereklidir.*” şeklinde görüşlerini açıklamıştır. Tarık Bey de “*Tabi, gereklidir.*” olarak düşüncelerini dile getirmiştir.

Bağımsız yaşam becerisi neden gereklidir

OSB’li ergen bireylerin ebeveynlerine, ‘Bağımsız yaşam becerisi neden gereklidir?’ sorusu sorulmuş ve katılımcıların görüşleri verilmiştir. Katılımcıların tanımları Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Bağımsız yaşam becerisi neden gereklidir

Bağımsız yaşam becerisi neden gereklidir	f
Kendi ihtiyaçlarını karşılaması	6
Kimseye bağımlı olmaması	6
Her istediğini yapabilmesi	1
Ebeveyne ihtiyaç duymaması	5
Kendini tehlikelere karşı korumak	1
Hayata uyum sağlayabilmesi	1

Ebeveyn katılımcılar bağımsız yaşamın gerekli olmasının nedenlerini kendi ihtiyaçlarını karşılama, kimseye bağımlı olmama, her istediğini yapabilme, ebeveyne ihtiyaç duymama, kendini tehlikelere karşı korumak ve hayata uyum sağlayabilmesi olarak belirtmişlerdir. Fatma Hanım “...*Kendi özel becerilerini, özel gereksinimlerini yapabilmek çok önemli kimseye bağımlı olmadan. Bunun dışında yemek yiyebilmek ya da bir odanı toparlayabilmek kimseye bağımlı olmadan... Başka bir alışverişe gidebilmek....*” olarak cevaplamıştır. Bilgesu Hanım da “*Çünkü sürekli insanlar size yardım edemez. Yani sürekli yardım alamazsınız. Eninde sonunda kendiniz, kendi ihtiyaçlarınızı göreceksiniz, görmeye alışacaksınız...*” olarak yanıtlamıştır. Birol Bey de “*Yani bağımsız yaşam becerilerine sahip olamazsanız mutlaka belli birine muhtaçsınız demektir. Muhtaç olmadığınız zaman mutlaka bağımsız yaşıyorsunuz demektir...*” şeklinde cevaplamıştır. Hatice Hanım da “*Yani küçük çocukken anneye babaya bağımlı olabilir ama biraz daha büyük olduğu zaman anneye babaya bağımlı olmak da istemiyorlar. Yani her şeyleri kendileri yapmak istiyorlar...?*” olarak cevaplamıştır. Yeliz Hanım da “*...Kendini korumalısın da... Bu da önemli. Dışarıyı tehlikelerle dolu. Kendini tehlikelere karşı korumaktır aslında biraz da bağımsızlık...*” olarak görüşlerini ifade etmiştir. Nehir Hanım da “*Hayata uyum sağlayabilmesi için...*” şeklinde görüşlerini açıklamıştır.

OSB’li yetişkinin bağımsız olması denince akla gelenler

OSB’li ergen bireylerin ebeveynlerine, ‘Otizm spektrum bozukluğu olan bir yetişkinin bağımsız olması denilince aklınıza neler gelmektedir?’ sorusu sorulmuş ve katılımcıların görüşleri verilmiştir. Katılımcıların tanımları Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. OSB’li yetişkinin bağımsız olması denince akla gelenler

OSB’li yetişkinin bağımsız olması denince akla gelenler	f
Kendi ihtiyaçlarını karşılaması	6
Kendini koruyabilmesi	2
Kendi ayaklarının üzerinde durması	1
Günlük yaşam ve özbakım becerilerini karşılayabilmesi	4
Alışveriş becerisi	6
Toplumsal uyum	3

OSB’li yetişkinin bağımsız olması denilince ebeveyn katılımcılar kendi ihtiyaçlarını karşılaması, kendini koruyabilmesi, kendi başına dışarı çıkabilmesi, kendi ayaklarının üzerinde durması, günlük yaşam ve özbakım becerilerini karşılayabilmesi, alışveriş becerisi ve toplumsal uyum olarak belirtmişlerdir. Hatice Hanım “*Aynen, dışarıya çıkması, markette istediğini alması, kendi kıyafetini seçmesi, kendi ayakkabısını seçmesi, kendi yiyeceğini seçmesi, ben bunu yemek istiyorum, ben şunu istiyorum demesi bence bir bağımsızlıktır...*” olarak ifade etmiştir. Bilgesu Hanım da “*.. Muhakkak kendi başına, en azından kendi ihtiyacını karşılayabilmesi adına bağımsız o da bir şeyler öğrenmek zorundadır...*” şeklinde cevaplamıştır. Duru Hanım “*...Kendi başına şey yapması. Kendi ayaklarının üzerinde en azından durması çok önemli yani, bu otizm...Onların ayakta durması çok güzel. Kendi alışverişini yapması falan. Her şeyi iyi olur bence*” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir. Birol Bey ise “*...Mesela bir sabah kalktığı anda işte yatağını toplamasıdır. Sabahtan başlayalım diyelim mesela... Bir yemek yapabilmesi, bir kahvaltı hazırlayabilmesi kendine veya bir dışarıya çıkıp bir yürüyüş yapabilmesi, bir markete gidebilmesi, işte bir markette...*” olarak cevap vermiştir. Fatma Hanım da “*...Onun için çok önemli bağımsız olarak bir şeyler yapabilmesi. Yetişkinlerden ayrılması... Öyle...*” şeklinde görüşlerini ifade etmiştir. Hacer Hanım da “*...hani dışarıdan gelecek zararlara karşı bilinçli olması...*” olarak cevap vermiştir. Yeliz Hanım da “*...sosyal bir ortama da girebilirsin...*” olarak cevap vermiştir. Rana Hanım da “*...Tabi kurallara uyararak yani... sosyal hayatta kendini geliştirmesi, uyum sağlayabilmesi*” olarak görüşlerini ifade etmiştir.

OSB’li yetişkin için bağımsız yaşam becerisi denince akla gelenler

OSB’li ergen bireylerin ebeveynlerine, ‘Otizm spektrum bozukluğu olan bir yetişkin için bağımsız yaşam becerileri denilince aklınıza hangi beceriler gelmektedir?’ sorusu sorulmuş ve katılımcıların görüşleri verilmiştir. Katılımcıların tanımları Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. OSB’li yetişkin için bağımsız yaşam becerisi denince akla gelenler

OSB’li yetişkin için bağımsız yaşam becerisi denince akla gelenler	f
Sosyal uyum becerilerine sahip olma	4
Alışveriş becerilerine sahip olma	5
Boş zaman becerilerine sahip olma	3
İşe gidebilme, çalışabilme	2
Günlük yaşam ve özbakım becerilerine sahip olma	6

OSB’li yetişkin için bağımsız yaşam becerisi denince ebeveyn katılımcılar sosyal uyum becerilerine sahip olma, alışveriş becerilerine sahip olma, boş zaman becerilerine sahip olma, işe gidebilme, çalışabilme, günlük yaşam ve özbakım becerilerine sahip olma olarak belirtmişlerdir. Bilgesu Hanım “*Tabi ki. Özellikle sosyalleşmesi çok önemli. Özellikle bu çocukların... Özellikle kendi yemeğini yiyebiliyor mu? Yani bunlar öz bakım becerileri belki ama evin içinde annesine yardım edebilmesi, dışarıda kendi ihtiyaçlarını, işte bir bakkala gidebilme, ne bileyim bir AVM’ye gidebilme, bir alışveriş yaparken nasıl yapıldığını öğrenebilmesi bunlar bağımsız yaşam becerileri yani*” olarak görüşlerini

ifade etmiştir. Duru Hanım “... Alışveriş yapma, arkadaşıyla en azından iletişim kurup bir yere gitmesi mesela, arkadaşıyla bir sinemaya... Alışveriş yapması...” şeklinde cevap vermiştir. Hatice Hanım da “Aynen, dışarıya çıkması, markette istediğini alması, kendi kıyafetini seçmesi, kendi ayakkabısını seçmesi, kendi yiyeceğini seçmesi, ben bunu yemek istiyorum, ben şunu istiyorum demesi bence bir bağımsızlıktır...” olarak ifade etmiştir. Fatma Hanım ise “Bir elini yüzünü yıkaması, bir tuvalet ihtiyacını gidermesi, bir suyunu bile koyup içebilmesi, yemeği önüne koyduğu zaman yiyebilmesi ya da sofrayı ailesine yardım etmesi, sofrayı kurmasında yardım etmesi, kaldırması ya da ev içinde görevler alması... Daha sonra kalktığı zamana bir yatağını toplayabilmesi. Bu da bir bağımsız yaşam becerisi bence. Kıyafetlerini değiştirebilmesi...” olarak cevap vermiştir. Birol Bey de “...Bir iş yapmak olabilir mesela, bağımsız yaşam becerisi... Yani bir şeyi, mesela, ne bileyim bir işe girip çalışabilmesi, para kazanabilmesi kendi kendine mesela bir şeyi yapıp karşılığında para alabilmesi... Bu beceri olabilir veya bir seyahat yapabilmesi... Bu tabi özel, boş zamanları değerlendirmesi olarak geliyor...” olarak cevap vermiştir.

OSB’li çocuğa bağımsız yaşam becerisi kazandırmak için

OSB’li ergen bireylerin ebeveynlerine, ‘Otizm spektrum bozukluğu olan çocuğunuza bağımsız yaşam becerilerini kazandırmak için neler yapıyorsunuz?’ sorusu sorulmuş ve katılımcıların görüşleri verilmiştir. Katılımcıların tanımları Tablo ’de verilmiştir.

Tablo 8. OSB’li çocuğa bağımsız yaşam becerisi kazandırmak için

OSB’li çocuğa bağımsız yaşam becerisi kazandırmak için	f
Öz bakım becerilerini kazandırmaya çalışma	4
Ev içi becerileri çalışma	7
Sosyal yaşam/Uyum becerilerini destekleme	7
Doğal olarak oluşan olaylarda bağımsız olması için bazı becerileri çocuğa yaptırma	5
Alışveriş becerisi	3
Eğitime yollama	1

Ebeveyn katılımcılar OSB’li çocuklarına bağımsız yaşam becerisi kazandırmak için öz bakım becerilerini kazandırmaya çalışma, ev içi becerileri çalışma, sosyal yaşam/uyum becerilerini destekleme, doğal olarak oluşan olaylarda bağımsız olması için bazı becerileri çocuğa yaptırma, alışveriş becerisi ve eğitime yollama olarak belirtmişlerdir. Fatma Hanım “...Bazı şeyleri ders olarak çalıştık, tuvalet eğitimi verdik. İşte kendi özel yaşamına göre işte saçını tarasın... Mesela çöp kutusuna çöp poşetini yerleştirmek Mustafa’nın görevi evde ya da bulaşık makinesini çıkartmak, bulaşıkları yerleştirmek Mustafa’nın görevi. Ben dolduruyorum, bazen ona doldurtuyorum... Yatağını düzeltmek Mustafa’nın görevi, onlara çalıştık. Başka... Kıyafetlerini katlamak... Onları yavaş yavaş çalışıyoruz...Mesela bir toz bezi verip evde toz almasını...” olarak ifade etmiştir. Hatice Hanım da “...Mesela, Hasan bunu yap, komutlar vermeye çalışıyorum. Yapabildiği düzeyde. Zaten Hasan’ı küçüklükten beri öyle yetiştirdim ben onu. Bunu yapabilirsin, şunu yapabilirsin... Mesela ilk başta biz

başladığımızda kaşık, çatalı sofraya getirir misin? Tabakları dört tane getir, ekmeği getir, sofraya bezini ser. O tip şeylerde çalıştım yani. Komutlar vererek yaptırmaya çalıştım daha doğrusu öyle söyleyeyim size” olarak cevaplamıştır. Duru Hanım ise “İlker’le gittiğim zaman, otobüse veya minibüse bindiğim zaman parayı ona verdiriyorum özellikle. Parayı o veriyor, op alıyor... Evde mesela kendi başına olduğu zaman, İlker çay yap diyorum mesela ya da şuna yardım et diyorum. Onlarla falan uğraşıyorum, kendi başına şey yapsın diye...” olarak yanıtlamıştır. Birol Bey de “Biz şahsen mesela hemen yakından başlayalım. Yüzmeye gidiyoruz mesela beraber gidiyoruz. Hani bir şey yapabilirsin mesela... Hani parayı sen ver diyorum mesela... Mesela sabah bir yeri süpürüyorum veya temizliyorum bahçede, Mustafa haydi sende şurayı temizle diyorum...” olarak ifade etmiştir. Bilgesu Hanım da “... Sürekli, dediğim gibi hiç kısmadım, sürekli sosyalleştik ama hep ben yaptım” olarak görüşlerini ifade etmiştir. Deniz Hanım “Uyumla ilgili hani...” olarak şeklinde yanıt vermiştir. Tarık Bey de “Biz kendimiz eğitime daha ağırlık verdik. Otizm özellikle profesyonellerin eğitmesi gerektiği için bizde hani bu konu hakkında çok da bilinçli olmadığımız için öyle diyeyim...” Olarak cevap vermiştir.

OSB’li çocuğa bağımsız yaşam becerisi öğretirken destek alma

OSB’li ergen bireylerin ebeveynlerine, Otizm spektrum bozukluğu olan çocuğunuza bağımsız yaşam becerilerini öğretirken destek alıyor musunuz? Sorusu sorulmuş ve katılımcıların görüşleri verilmiştir. Katılımcıların tanımları Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9. OSB’li çocuğa bağımsız yaşam becerisi öğretirken destek alma

OSB’li çocuğa bağımsız yaşam becerisi öğretirken destek alma	f
Evet, destek alıyorum	8
Hayır, destek almıyorum	4

OSB’li çocuğunuza bağımsız yaşam becerisi öğretirken destek alıyor musunuz sorusuna üç ebeveyn evet yanıtını verirken iki ebeveyn de hayır yanıtını vermiştir. Fatma Hanım “Alıyorum” olarak cevap vermiştir. Duru Hanım “Özel eğitimden mesela bir destek alıyoruz” olarak yanıt vermiştir. Birol Bey “Okuldaki öğretmenlerden destek alıyoruz sadece” olarak cevap vermiştir. Bilgesu Hanım da “Yok. Yani öğretmenlerine sorduğum, böyle zorlanıp da sorduğum yerler oluyor ama almadım hiç. İşte bu eksiklik” olarak cevap vermiştir. Hatice Hanım “Almıyorum” olarak sözlerini ifade etmiştir. Hacer Hanım da “Aldım evet.” olarak cevap vermiştir. Nehir Hanım “Alıyorum. Danışıyorum en azından.” şeklinde görüşlerin, dile getirmiştir.

OSB’li çocuğa bağımsız yaşam becerisi öğretirken nereden destek alınıyor

OSB’li ergen bireylerin ebeveynlerine, ‘Alıyorsanız kimden/nereden destek alıyorsunuz?’ sorusu sorulmuş ve katılımcıların görüşleri verilmiştir. Katılımcıların tanımları Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10. OSB’li çocuğa bağımsız yaşam becerisi öğretirken nereden destek alınıyor

OSB’li çocuğa bağımsız yaşam becerisi öğretirken nereden destek alınıyor	f
Rehabilitasyon merkezi	4
Okul	5
Öğretmen	6
Psikolog	1
Üniversiteden	2
Üniversite öğrencilerinden	1

OSB’li çocuğunuza bağımsız yaşam becerisi öğretirken nereden destek alınıyorsunuz? sorusuna ebeveyn katılımcılar rehabilitasyon merkezi, okul, öğretmen, psikolog, üniversiteden ve üniversite öğrencilerinden olarak cevap vermişlerdir. Fatma Hanım *“Rehabilitasyon merkezlerindeki öğretmenlerimizden ya da okuldaki öğretmenlerimizden bilgiler alıyoruz...”* şeklinde ifade etmiştir. Birol Bey de *“...bir de rehabilitasyon merkezine gittiğinde, eşim orada, işte onlar bize ne yapmamız gerektiğini, işte şunları çalıştırsanız iyi olur diye bazen kitapçıklar falan veriyorlar. Onları çalıştırıyoruz, o şekilde destek alıyoruz”* olarak ifade etmiştir. Duru Hanım *“Özel eğitimden mesela bir destek alıyoruz...”* şeklinde ifade etmiştir. Hatice Hanım ise *“Almadım. Yani ben hep okullara gittim. Başka dediğim gibi 4-5 senedir rehabilitasyona da gitmedim. Geçen sene başladım”* şeklinde yanıt vermiştir. Yeliz Hanım *“Öğretmenlerine soruyoruz. Onunla ilgili psikoloğa falan soruyorum.”* şeklinde görüşlerini ifade etmiştir. Hacer Hanım da *“Anadolu Üniversitesi, tıp fakültesinden, öğrencilerden, son sınıf öğrencileri iki abiden aldım.”* şeklinde cevap vermiştir. Nehir Hanım *“Şu anda özel eğitim hocamız var onunla çalışıyoruz. Ondan destek alıyoruz. Bazen Anadolu Üniversitesi'nden de destek aldığımız oldu”* olarak görüşlerini dile getirmiştir.

Nasıl destek alındığı

OSB’li ergen bireylerin ebeveynlerine, ‘Aldığınız destekler nelerdir? Bunları nasıl (hangi yolla) alıyorsunuz?’ sorusu sorulmuş ve katılımcıların görüşleri verilmiştir. Katılımcıların tanımları Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11. Nasıl destek alındığı

Nasıl destek alındığı	f
Bilgi alınması	6
Uzmandan kitapçık alınması	1
Öğretmenin eve gelmesi	4
Görüşme	3
Toplum temelli uygulamalar	2

Ebeveyn katılımcılara nasıl destek alıyorsunuz? sorusu sorulmuş ve ebeveyn katılımcılar bilgi aldıklarını, uzmandan kitapçık alınması, öğretmenin eve gelmesi, görüşme ve toplum temelli uygulamalar olarak ifade etmişlerdir. Birol Bey *“Evet, evet. Bilgi veriyorlar. Bilgi olarak alıyoruz sadece... Başka bir türlü olmuyor yani... Sadece öyle... işte şunları çalıştırsanız iyi olur diye bazen kitapçıklar falan veriyorlar. Onları çalıştırıyoruz, o şekilde destek alıyoruz”* olarak ifade etmiştir. Fatma

Hanım da “Bilgi olarak aldım hep. Bana bilgi olarak verdiler. Detaylı bir şekilde. Şunu şöyle yapın, bunu böyle yapın...” olarak ifade etmiştir. Duru Hanım da “Bilgi veriyorlar, evet. Biz bugün kafeye gittik İlker’le diye. Nasıl davranacağını öğretiyorlar, bana bilgi veriyorlar” olarak yanıt vermiştir. Tarık Bey “Doğrudan doğruya görüştüğümüz de oluyor. Görüşemediğimiz zaman telefonla yine görüşmelerimiz oluyor.... Bazen eve geliyorlar sağ olsunlar” şeklinde görüşlerini açıklamıştır. Yeliz Hanım da “Gidip görüşüyorum. Telefon da ediyorum bazen” olarak cevap vermiştir. Hacer Hanım da “Hani bir arabaya beraber biniyorlardı. Bir eğlence yerine beraber... Spor çalıştılar. Yüzme çalışıldı” olarak görüşlerini ifade etmiştir.

Öncelikli olarak düşünülen bağımsız yaşam becerileri

OSB’li ergen bireylerin ebeveynlerine, ‘Çocuğunuz için öncelikli olacağını düşündüğünüz bağımsız yaşam becerileri neler olabilir?’ sorusu sorulmuş ve katılımcıların görüşleri verilmiştir. Katılımcıların tanımları Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12. Öncelikli olarak düşünülen bağımsız yaşam becerileri

Öncelikli olarak düşünülen bağımsız yaşam becerileri	f
Alışveriş yapma	11
Toplu taşıma aracı kullanma	7
Telefonla ya da restoranda yemek siparişi verme	8
Bilgisayar kullanma	1
Acil durumlarda aranacak numaraları öğrenme	3
Ev içi becerilere sahip olma	5
Boş zamanlarını değerlendirme	3
Yabancılardan kaçınma/kendini koruyabilme	3
Hasta olduğunda hastaneye gidebilme	1
Çalışma	1
Öz bakım becerileri	3
Okula gidip gelebilme	2
Yalnız başına bir gün geçirebilme	2
Sosyal/uyum becerileri	4
Seyahat edebilme	2

Ebeveyn katılımcılar çocuğu için öncelikli olarak düşünülen bağımsız yaşam becerilerini alışveriş yapma, toplu taşıma aracı kullanma, telefonla ya da restoranda yemek siparişi verme, bilgisayar kullanma, acil durumlarda aranacak numaraları öğrenme, ev içi becerilere sahip olma, boş zamanlarını değerlendirme, yabancılardan kaçınma/kendini koruyabilme, hasta olduğunda hastaneye gidebilme, çalışma, öz bakım becerileri, okula gidip gelebilme, yalnız başına bir gün geçirebilme, sosyal/uyum becerileri ve seyahat edebilme olarak belirtmişlerdir. Fatma Hanım “...Yemek hazırlama aşamalarına göre öğrenmesi. Acıktığı zaman bir şeyler yapabilmesi... Bu birinci... Ama önce o yemeğin oraya gelmesi gerekiyor. Bir alışveriş yapabilmesi çok önemli. Bağımsız olarak kendi hayatını sürdürebileceği bir toplu taşımaya binebilmesi gerekiyor...Acil durumlarda, evet, yani bunlarda çok önemli...Yani insanlardan korunmak geliyor. Yani şundaki en büyük korkumuz o. İnsanlardan korunması. Ama bilindik bir yerden evet bir şeyler alabilir. O da hayatı çok kolaylaştıran bir şey olur yani...Bir

hastaneye gidebilmesi çok güzel bir şey...” Birol Bey de “...Mesela bir markete gittiğinde alışveriş yapmaktan tutun, bir sinemaya gittiğinde... Kendi gidebilse hani çok iyi olur...Sinemaya gider, markete gider, bir seyahat edebilir, bir otobüsle bir yerden bir yere akrabaları Birolret edebilir veya bir çalışma olarak mesela bir yerde part-time çalışabilir mesela...Yani kendine yönelik az da olsa çalışabilse, bir yere faydalı olabilse... Ya da bir yemek yapabilse, ...bize bir şey yani bir yeri arayabilse mesela... Bir ilk yardım, acil durumda... Ya da uygunsuz birisi, yabancı birisini görünce ondan nasıl kaçabilir mesela... Bunun dışında spor aktiviteleri olabilir mesela... Hani kendi spor yapabilir, kendi gidebilir”

Duru Hanım da “...Market olsun, alışveriş olsun mesela... Mağazada... Onları yani uygun biçimde şey yapsın. Mesela İlker seçim yapmıyor ama böyle şey yapmasını isterim yani... Bir sinemaya gidip de bir vakit geçirmesini isterim...” olarak yanıt vermiştir. Hatice Hanım ise “...Hasan'ın tek başına dışarı çıkması. Dediğim gibi ekmeğini alması, sucu geldiğinde suyu alması, kendi gidip mesela canı çikolata istedi, evde de yok. Gidip, onu alıp gelmesi. Komşulara girmesi. Annem bunu istiyor, annem bunu bitirdi ya da annem bunu gönderdi gibi....Mesela dediğiniz gibi restorana gidince kendi yiyeceklerini seçmesi...Mesela bir AVM'ye veya başka bir yerlere gittiğimizde marketlere falan...” olarak ifade etmiştir. Bilgesu Hanım da “...Özellikle oğlumun işte bir bakkaldan bana bir ekme alıp, yani bir şey alıp getirmesini çok isterim. Dışarı çıktığımızda işte AVM' de olsun, işte markette olsun bir şey aldığımızda bilincine varsın. Hani ne alıyoruz, ne veriyoruz, kasada ödeniyor...Daha aklıma gelmiyor ama çok çalışma var” olarak yanıt vermiştir. Nehir Hanım “Mesela tıraş olabilir. Şuanda yapamıyor hocam. Hani kendinin öz bakımı...” şeklinde görüşlerini açıklamıştır. Deniz Hanım “...okula bağımsız gidebilmesi için bu becerisinin de olması gerekiyor.” olarak düşüncelerini ifade etmiştir. Güneş Hanım “Yine kendi başına ben olmadan yemesi, içmesi, giymesi, gezmesi o tür şeyler olabilir.” şeklinde cevap vermiştir. Tarık Bey de “...öncelikli olarak toplum içerisinde milleti rahatsız etmeden, hem kendi rahatsız olmadan, hem milleti rahatsız etmeden günlük yaşantısını sürdürebilmesi.” olarak cevap vermiştir. Rana Hanım da “Sonra daha çok böyle bir yerlere gitsin, gelsin isterim. İnsanların içine karışsın isterim. Başka işte arkadaşlarıyla da iletişimini eksik olarak görüyorum biraz ama inşallah düzelir diye umut ediyorum.” olarak görüşlerini ifade etmiştir. Rana Hanım “Gezerek de bir şeyleri öğreniliyor diye düşünüyorum” şeklinde cevap vermiştir.

Seçilen becerilerin gerekçeleri

OSB’li ergen bireylerin ebeveynlerine, ‘Gerekçeleri ile söyler misiniz?’ sorusu sorulmuş ve katılımcıların görüşleri verilmiştir. Katılımcıların tanımları Tablo 13’te verilmiştir.

Tablo 13. Seçilen becerilerin gerekçeleri

Seçilen becerilerin gerekçeleri	f
Ebeveyn yanında olmadığında hayatını idame ettirebilme	8
Kendi İhtiyaçlarını/evin ihtiyaçlarını karşılama	2
Bir birey olarak bağımsız yaşayabilme	4
Topluma uyum sağlama	2

Ebeveynler çocukları için öncelikli öğretilmesini istedikleri becerilerin seçilme gerekçelerini ebeveyn yanında olmadığında hayatını idame ettirebilme, kendi ihtiyaçlarını/evin ihtiyaçlarını karşılama, ebeveyn ona ihtiyaç duyduğunda evin ihtiyaçlarını karşılayabilme, bir birey olarak bağımsız yaşayabilme ve topluma uyum sağlama olarak belirtmişlerdir. Duru Hanım *“Mutlaka öğrenmesini isterim. Çünkü ben her zaman olurum, olmam yanında. Kendi ayakları üstünde durmasını isterim...”* olarak yanıtlamıştır. Birol Bey de *“Neden becerileri öğrensin? Yani bunları öğrenirse kendi kendine yetebilmesi, normal bir bireye yaklaşması oluyor yani...”* olarak ifade etmiştir. Hatice Hanım *“Ya ama ben mesela hasta olabilirim, başka bir işim olabilir, misafirim gelecek olabilir...”* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir. Bilgesu Hanım *“Dedim ya işte ben hastayım, evde yemek yok veya ekmek yok. Yemek yiyeceğiz o da aç. Yani bir bakkala gidip, annem işte bir ekmek alıp gelebilir misin dediğimde gidip bunu yapıp geldiğinde bu benim için çok büyük bir şeydir...”* şeklinde yanıt vermiştir. Fatma Hanım ise *“Kimseye bağımlı olmadan kendi hayatını sürdürebilmesi için. Kimseye muhtaç olmadan ve kendi bir birey olabilsin...”* olarak ifade etmiştir. Nehir Hanım *“İhtiyaçlarını karşılaması lazım.”* olarak cevap vermiştir. Yeliz Hanım *“...kendi kendine yetebilmeli. Mesela ekmeksiz kalmamalı, gidip almalı.”* olarak görüşlerini açıklamıştır. Rana Hanım *“İnsanların içine karışsın isterim... Sonra daha çok böyle bir yerlere gitsin, gelsin isterim... Başka işte arkadaşlarıyla da iletişimini eksik olarak görüyorum biraz...”* olarak cevap vermiştir.

Ebeveyn koçluğu hakkında bilgi sahibi olma

OSB’li ergen bireylerin ebeveynlerine, ‘Otizm spektrum bozukluğu olan çocukların eğitiminde ebeveyn koçluğu uygulaması hakkında bilginiz var mı?’ sorusu sorulmuş ve katılımcıların görüşleri verilmiştir. Katılımcıların tanımları Tablo 14’te verilmiştir.

Tablo 14. Ebeveyn koçluğu hakkında bilgi sahibi olma

Ebeveyn koçluğu hakkında bilgi sahibi olma	f
Bilgi sahibi değilim	12

Ebeveyn katılımcılara ebeveyn koçluğu uygulaması hakkında bilgi sahibi olup olmadıkları sorulduğunda katılımcılar bilgi sahibi olmadıklarını belirtmişlerdir. Fatma Hanım *“Çok bilgim yok açıkçası...”* olarak ifade etmiştir. Birol Bey *“Daha önce hiç yoktur. Hatta bugün eşim bana söyleyene kadar hiç yoktu. Bana söyledi ben internetten araştırmaya geçtim...”* olarak ifade etmiştir. Duru Hanım *“Özel eğitim öğretmenlerinden bilgim var. Başka bilgim yok”* olarak yanıt vermiştir. Hatice Hanım *“Hayır, yok. Yani duydum sadece kulaktan duyma”* olarak söylemiştir. Bilgesu Hanım *“...Bakin bir şey daha öğrendim. Gerçekten yaşam koçu, aile koçu farklı. Doğru. Tamamen karıştırmışım. Aile koçu uygulaması hiç duymadım o zaman...”* olarak cevap vermiştir. Hacer Hanım *“Yok.”* olarak vermiştir. Yeliz Hanım da *“Yok, bir bilgimiz yok. Duydum aslında ama bilmiyorum.”* olarak cevap vermiştir.

Güneş Hanım da “Yok.” olarak cevap vermiştir. Tarık Bey “*Aile koçluğu hakkında bilgim yok*” olarak ifade etmiştir.

Ebeveyn koçluğu uygulaması ne çağrıştırıyor

OSB’li ergen bireylerin ebeveynlerine, ‘Yoksa böyle bir uygulama size neyi çağrıştırıyor anlatır mısınız?’ sorusu sorulmuş ve katılımcıların görüşleri verilmiştir. Katılımcıların tanımları Tablo 15’te verilmiştir.

Tablo 15. Ebeveyn koçluğu uygulaması ne çağrıştırıyor

Ebeveyn koçluğu uygulaması ne çağrıştırıyor	f
Yaşam hakkında önerilerde bulunma	4
Ebeveyne bilgi/egitim verileceğini düşünme	5
Ebeveyn için eksikleri giderici yol gösterici, ebeveyni değerlendirme olduğunu düşünme	1
Ebeveyne destek sunulması	4
Ebeveynin öğretmen rolünü üstlenmesi	1
Ebeveyn ile birlikte çocuğa eğitim verileceğini düşünme	1

Ebeveyn koçluğu uygulaması ne çağrıştırıyor sorusuna ebeveyn katılımcılar yaşam hakkında önerilerde bulunma, ebeveyne bilgi/egitim verileceğini düşünme, ebeveyn için eksikleri giderici yol gösterici, ebeveyni değerlendirme olduğunu düşünme, ebeveyne destek sunulması, ebeveynin öğretmen rolünü üstlenmesi ve ebeveyn ile birlikte çocuğa eğitim verileceğini düşünme olarak belirtmiştir. Fatma Hanım “...*Bütün aileyi, bütün davranışlarını her şeyi ortaya koyup bir sonuca varmak, eksikleri görmek, eksikleri olumlu şeylerle doldurmak gibi düşünüyorum ben ya da yol gösterici...*” olarak ifade etmiştir. Birol Bey “*Aile koçluğu denilince ailenin yani otizmlili olmasa da aile koçluğu, ne bileyim belki ailede bizim yapamadığımız şeyler vardır, aktiviteler vardır. Aileyi iyileştirici bir şeyler vardır...*” olarak yanıtlamıştır. Duru Hanım da “*Böyle bir çocuğun eğitim almış bir kişiden bana yardım etmesi, o çağrıştırıyor...*” olarak ifade etmiştir. Hatice Hanım ise “*Yani aileye de, çocukla birlikte nasıl yaşam sürebileceklerini mi anlatıyorlar?...*” olarak görüşlerini ifade etmiştir. Bilgesu Hanım da “...*Aile koçu aileyle yani bir bütün olarak çalışma. Bilmiyorum doğru mu şey yapıyorum. Herhalde öyle bir şey...*” olarak cevap vermiştir. Deniz Hanım “*O şekilde algıladım yani, öğretmenlik şeyinde olan bir şeyi ailenin yapması gibi...*” olarak görüşlerini açıklamıştır.

TARTIŞMA

Bu çalışmada OSB’li ergen çocuğu olan ebeveynlerin bağımsız yaşam becerileri hakkındaki görüşlerinin ve çocuklarının öncelikli olarak öğrenmesini istedikleri bağımsız yaşam becerilerinin neler olduğunun belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda OSB’li ergen çocuğu olan ebeveynlerle yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonunda elde edilen veriler analiz edilmiş ve ebeveyn görüşlerine ilişkin temalar ve alt temalara ulaşılmıştır. Elde edilen temalar bulunan alanyazın doğrultusunda tartışılmıştır.

Aileler çocukları en iyi tanıyan ve onlarla en çok zaman geçiren kişiler olarak çocuklarının gereksinimlerini de en iyi şekilde bilen kişilerdir (Sönmez, 2015, s. 142). Ebeveyn katılımcılar bağımsız yaşam hakkındaki görüşlerini çocuğun kendi başına farklı toplumsal becerileri gerçekleştirmesi, ebeveyne bağımlı olmaması, dışarıya çıkması, yalnız başına yaşayabilmesi, özbakım becerilerini kendisinin gerçekleştirmesi ve kendi ihtiyaçlarını giderebilmesi olarak belirtmişlerdir. Araştırmacılar tarafından da ebeveynlerin gelecekle ilgili beklentilerinin en fazla bağımsız yaşamla ilgili olduğu belirtilmektedir (Koydemir-Özden ve Tosun, 2010, s. 62). Ayrıca ebeveyn katılımcılar bağımsız yaşam becerisinin gerekli olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmacılar tarafından da ebeveynlerin çocuklarının bağımsız yaşamasını istedikleri ifade edilmektedir (Cribb vd., 2019, s. 1766).

Ebeveyn katılımcılar bağımsız yaşam becerisinin gerekli olmasının nedenlerini bireylerin kendi ihtiyaçlarını karşılama, kimseye bağımlı olmama, her istediğini yapabilme, ebeveyne ihtiyaç duymama, kendini tehlikelere karşı korumak ve hayata uyum sağlayabilmesi olarak belirtmişlerdir. Alanyazında gençlerin birçoğunun kendi yaşamlarını kendilerinin kontrol etmek istedikleri belirtilmektedir. Bunlar kimlik duygusu geliştirme ve özerklik olarak sıralanabilir. Bu özelliklerin aynı zamanda OSB’li bireyler için de geçerli olabildiği, onların da diğer insanlarla güvenli ilişki geliştirebileceği ve sürdürebilecekleri ifade edilmektedir (Cribb vd., 2019, s. 1765).

OSB’li yetişkinin bağımsız olması hakkında ebeveyn katılımcılar kendi ihtiyaçlarını karşılama, kendini koruyabilmesi, kendi başına dışarı çıkabilmesi, kendi ayaklarının üzerinde durması, günlük yaşam ve özbakım becerilerini karşılayabilmesi, alışveriş becerisi ve toplumsal uyum olarak belirtmişlerdir. OSB’li yetişkin için bağımsız yaşam becerisi hakkında ebeveyn katılımcılar görüşlerini sosyal uyum becerilerine sahip olma, alışveriş becerilerine sahip olma, boş zaman becerilerine sahip olma, işe gidebilme, çalışabilme, günlük yaşam ve özbakım becerilerine sahip olma olarak belirtmişlerdir. Bağımsızlık, bir kişinin her şeyi kendisinin yapabileceği anlamına gelmemektedir. Araştırmacılara göre kişinin yaşamını kontrol etmesi ve nasıl yaşayacağını seçmesi de bağımsızlıktır (Brisenden, 1986, s. 178). Ayrıca araştırmacılar tarafından da günlük yaşam becerilerine sahip olunmasının bağımsızlıkla ilişkili olduğu ve OSB’li bireylerde olumlu işlevsel çıktılarının bulunduğu belirtilmektedir (Kilincaslan vd., 2019, s. 187). Günlük yaşam becerileri ise ebeveynlerin de ifade ettiği gibi; yemek yeme, giyinme, kişisel bakım yapma, ev ve toplum becerileri, zaman, para, telefon, bilgisayar kullanma ve iş becerilerinden oluşmaktadır (Sparrow vd., 2005). Alanyazında OSB’li bireylerde günlük yaşam becerilerinden güvenlik, giyinme, kişiler arası ilişkiler, kişisel hijyen becerilerinin özellikle kritik öneme sahip olduğu belirtilmektedir (Kilincaslan vd., 2019, s. 195).

Ebeveyn katılımcılar OSB’li çocuklarına bağımsız yaşam becerisi kazandırmak için özbakım becerilerini kazandırmaya çalışma, ev içi becerileri çalışma, sosyal yaşam/uyum becerilerini destekleme, doğal olarak oluşan olaylarda bağımsız olması için bazı becerileri çocuğa yaptırma, alışveriş becerisi öğretme ve eğitime yönlendirdiklerini belirtmişlerdir. Ebeveynler genellikle çocuklarının

temel bakıcılarıdır ve temel olarak ev, okul ve boş zaman çevresi arasında ilişki bulunmaktadır. Ayrıca ebeveynler enerjilerini, maddi güçlerini ve zamanlarının büyük bir bölümünü çocuklarına ayırarak öğretmen veya terapistin görevlerini alabilirler (Prata vd., 2018, s. 2). Bundan dolayı gerekli eğitimleri aldıklarında anne babalar, çocuklarının öğretmenleri olarak etkili eğitimler sunabilmektedir. Dahası çocukların gün içinde en çok aileleri ile vakit geçirmekte olduğu ve bu geçirilen zamanın verimli bir şekilde kullanılması, yeni becerilerin öğrenilmesinde, okul ortamında öğrenilen becerinin genellenmesinde, kalıcılığında ve uygun olmayan davranışların azaltılmasında yararlı olabilir (Özdemir, 2013, s. 73). Ayrıca OSB'li çocuk ve ergenler günlük yaşam becerilerindeki sınırlılıkları nedeniyle aile bireylerinin desteğine gereksinim duymaktadır (Kilincaslan vd., 2019, s. 188).

Ebeveyn katılımcılar çocuğu için öncelikli olarak düşünülen bağımsız yaşam becerilerini alışveriş yapma, toplu taşıma aracı kullanma, telefonla ya da restoranda yemek siparişi verme, bilgisayar kullanma, acil durumlarda aranacak numaraları öğrenme, ev içi becerilere sahip olma, boş zamanlarını değerlendirme, yabancılardan kaçınma/kendini koruyabilme, hasta olduğunda hastaneye gidebilme, çalışma, özbakım becerileri, okula gidip gelebilme, yalnız başına bir gün geçirebilme, sosyal/uyum becerileri ve seyahat edebilme olarak belirtmişlerdir. Ebeveynler çocukları için öncelikli öğretilmesini istedikleri becerilerin seçilme gerekçelerini ebeveyn yanında olmadığında hayatını idame ettirebilme, kendi ihtiyaçlarını/evin ihtiyaçlarını karşılama, ebeveyn ona ihtiyaç duyduğunda evin ihtiyaçlarını karşılayabilme, bir birey olarak bağımsız yaşayabilme ve topluma uyum sağlama olarak belirtmişlerdir. Ebeveyn görüşleri alanyazınla karşılaştırıldığında OSB'li ergenler için alanyazında da ebeveynlerin ifade ettiği becerilerin ihtiyaç duyulan beceriler olduğu görülmektedir. Çoğu ebeveyn çocuklarının iş güvencesi olmasını ve bağımsız yaşamasını ister. Yine birçok ebeveyn çocuklarının kararlarını kendilerinin alabilmesini, diğer inşalarla yakın arkadaşlık kurmasını isterler (Cribb vd., 2019, s. 1776). Bağımsızlık ve özerklikle yaşam becerileri arasında yakın ilişki bulunmaktadır. Bunlar kişisel bakım, güvenlik, toplu taşıma kullanımı, alışveriş ve bağımsız yaşayabilmek için basit yemekler yapabileme becerilerini içerir (Mintz vd., 2002, s. 53). Sosyal beceri davranışları diğer insanlarla etkileşimde bulunma; uygun iletişim, sosyal normları öğrenme, kişinin davranışlarını düzenleme gibi sıralanabilir. OSB'li bireylerin de birçok bağlamda sosyal etkileşim ve sosyal iletişim becerilerinde sınırlılıkları olduğu belirtilmektedir (DSM-5, 2013, s. 31). Bundan dolayı OSB'li bireylerin sosyal iletişim becerileri alanlarındaki yetersizlikleri hayatlarını zorlaştırmaktadır (Işık, 2016). Bu araştırmayla benzer şekilde literatürde de ailelerin çocuklarının bağımsız bireyler olmalarını istedikleri belirtilmektedir (Ankeny vd., 2009, s. 32). Ebeveyn görüşleri Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) müfredatı ile karşılaştırıldığında birtakım benzerliklerin olduğu görülmektedir. MEB günlük yaşam becerileri dersi öğretim programı ile öğrencilerin öz bakım becerileri, ev içi becerilerde ilerleme, tüketici becerilerinde ilerleme, toplumsal ortamları kullanarak serbest zamanını etkili kullanabilme becerilerinin geliştirilmesi hedeflenmektedir (MEB, 2018, s. 9). Bu becerilerden tüketici becerileri içinde alışveriş yapma becerilerinin öğretilmesi

amaçlanmaktadır (MEB, 2018, s. 18). MEB müfredatında yer alan bu beceriler ile ebeveyn katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen bulguların benzerlik gösterdiği söylenebilir.

OSB’li ergen bireylerin ebeveynleri ile yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular ile alanyazının birbiriyle benzerlik ve tutarlılık gösterdiği söylenebilir. Ayrıca MEB müfredatı ile de ebeveynlerin OSB’li ergen çocukları için öğretilmesini gerekli gördüğü bağımsız yaşam becerilerinin birbiriyle tutarlık gösterdiği görülmüştür. Bu anlamda ebeveyn görüşmelerinden elde edilen bulgular hem ulusal hem de uluslararası alanyazınla karşılaştırılmıştır. İleri araştırmalarda farklı gelişim dönemlerindeki OSB’li bireylerin ebeveynleri, kardeşleri, öğretmenleri ile ve farklı gelişim alanlarına ilişkin görüşmeler gerçekleştirilebilir. OSB dışındaki diğer gelişimsel yetersizliği olan bireylere yönelik araştırmalar ve özel eğitimde farklı güncel konular üzerine araştırmalar gerçekleştirilebilir.

KAYNAKÇA

- American Psychiatric Association, (2013). Diagnostic and statistical manual of mental disorders-5 [DSM-5], Arlington: American Psychiatric Association.
- Ankeny, E.M., Spain, J., and Wilkins, J. (2009). Mothers' experiences of transition planning for their children with disabilities. *Teaching Exceptional Children*, 41 (6), 28-36.
- Beresford, B. (2004). On the road to nowhere? Young disabled people and transition. *Child: Care, Health and Development*, 30 (6), 581–587.
- Blacher, J. (2001). Transition to adulthood: Mental retardation, families, and culture. *American Journal on Mental Retardation*, 106 (2), 173-188.
- Brisenden, S. (1986). Independent living and the medical model of disability. *Disability, Handicap & Society*, 1 (2), 173-178.
- Candio, R. (2019). Adaptive skills training and quality of life of young adults with autism. Unpublished Doctoral Dissertation. USA: Philadelphia College of Osteopathic Medicine.
- Chen, B.B. and Yakubova, G. (2019). Promoting independence with vocational audio and video prompting for students with ASD. *Teaching Exceptional Children*, 52 (2), 98-106.
- Cribb, S., Kenny, L. and Pellicano, E. (2019). ‘I definitely feel more in control of my life’: The perspectives of young autistic people and their parents on emerging adulthood. *Autism*, 23(7), 1765–1781
- Cruz-Torres, E.M. (2015). Promoting daily living skills for adolescents with autism spectrum disorders via parent delivery of video prompting on the Ipad. Unpublished Doctoral Dissertation. USA: Florida Atlantic University Boca Raton.
- Çetrez Arıcan, G., Fazlıoğlu, Y. ve Tezcan, S. (2018). Otizmliler için kendilerini tanıtırma becerisinin öğretiminde videoyla model olmanın etkililiği. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(2), 157-176.
- deRecat, E.H. (2019). Life skills for life-long learners: teaching functional skills to elementary students with special needs. Unpublished Master Dissertation. USA: Dominican University of California, Liberal Art and Education.

- Forte, M., Jahoda, A. and Dagnan, D. (2011). An anxious time? Exploring the nature of worries experienced by young people with a mild to moderate intellectual disability as they make the transition to adulthood. *The British Journal of Clinical Psychology*, 50 (4), 398–411.
- Glaser, B. G. and Strauss, A.L. (1967). The discovery of grounded theory strategies for qualitative research. USA: A Division of Transaction Publishers.
- Işık, F. (2016). Sporun otizm spektrum bozukluğu çocuklara ve ailelerine etkisi konusunda ebeveynlerinin görüşlerinin değerlendirilmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Kilincaslan, A., Kocas, S., Bozkurt, S., Kaya, I., Derin, S. and Aydın, R. (2019). Daily living skills in children with autism spectrum disorder and intellectual disability: A comparative study from Turkey. *Research in Developmental Disabilities*, 85, 187–196.
- Kızır, M. (2019). Otizm spektrum bozukluğu'na yönelik uzaktan koçluk uygulamalarının incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 48 (2), 1072-1110.
- Koydemir-Özden, S. and Tosun, Ü. (2010). A qualitative approach to understanding Turkish mothers of children with autism: Implications for counselling. *Australian Journal of Guidance and Counselling*, 20 (1), 55–68.
- MEB. (2018). Milli Eğitim Bakanlığı Orta-Ağır Zihinsel Engeli ve Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Öğrenciler İçin Günlük Yaşam Becerileri Dersi Öğretim Programı.
- Mintz, J., Branch, C., March, C. and Lerman, S. (2002). Key factors mediating the use of a mobile technology tool designed to develop social and life skills in children with autistic spectrum disorders. *Computers & Education*, 58, 53–62
- Özdemir, O. (2013). Ailelere sunulan hizmetler ve destekler (s. 55-84). A. Cavkaytar (Ed.). Özel eğitimde aile eğitimi ve rehberliği. Ankara: Vize Yayıncılık.
- Papay, C.K. (2011). Best practices in transition to adult life for youth with intellectual disabilities: A national perspective using the national longitudinal transition study-2. Unpublished Doctoral Dissertation. USA: Lehigh University.
- Prata, J., Lawson, W. and Coelho, R. (2018). Parent training for parents of children on the autism spectrum: A review. *Journal of Clinical Neurosciences and Mental Health*, 5 (3), 1-8.
- Sönmez, M. (2015). Ailelere katılımı (s. 121-144). A. Cavkaytar (Ed.). Özel eğitimde aile eğitimi ve rehberliği. Ankara: Vize Yayıncılık.
- Ratto, A. B. and Mesibov, G. B. (2015). Autism spectrum disorders in adolescence and adulthood: Long-term outcomes and relevant issues for treatment and research. *Science China Life sciences*, 58 (10), 1010-1015.
- Sparrow, S. S., Cicchetti, D. V., and Balla, D. A. (2005). Vineland adaptive behavior scales. Balla, DA: American Guidance Service, Inc.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Yedinci basım. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Wertalik, J.L. and Kubina, R.M. (2018). Comparison of TAG teach and video modeling to teach daily living skills to adolescents with autism. *J Behav Educ*, 27 (2), 279–300.

EXTENDED SUMMARY

In this study, it was aimed to determine the independent life skills of parents with adolescent children with ASD and the priority independent life skills that should be taught for their children. In order to have independent living skills, it is necessary to have appropriate daily life skills first. Today, the unique characteristics of ASD can prevent an individual from being independent as an adult and maintaining it (Cruz-Torres, 2015, p. 6). Moreover, individuals with ASD have the lowest rate of living independently among other disability groups. Therefore, the transition period to adulthood after school is especially critical for the development of independence in individuals with ASD, especially for daily life skills. ASD training of experts in the field of individual teachers, teachers with different areas of expertise, are presented with therapists and family education programs (Kizer, 2019, p. 1090). The independence of individuals with disabilities not only reduce parents and carers responsibility also provides for the creation of self-confidence of the individual. Therefore, both parents are required to have the necessary information on the current practices and intervention methods for children of both experts.

Method

Two fathers, 10 mothers, and 12 parents who had children with ASD in adolescence participated in the study. For the selection of the participants, the prerequisites for volunteering and having a child with ASD were determined. The research was carried out with a qualitative research method, phenomenology design. Twelve parents with adolescent children aged 15 and over with ASD participated in the study. Semi-structured interviews were conducted with the parents. The relevant literature was reviewed by the first researcher and a preliminary preparation was made for the study. Then, interview questions suitable for the study were written, expert opinions were taken, and the questions were rearranged.

Aim

Within the scope of the research, it was aimed to determine the opinions of the parents of adolescent individuals with ASD on their independent life skills. A total of 13 themes and 69 sub-themes were identified regarding the findings obtained from parent interviews.

Findings and Interpretation

Parent participants stated that they sent children with ASD to try to gain self-care skills in order to gain independent living skills, to study domestic skills, to support social life / adaptation skills, to have children do some skills to be independent in naturally occurring events, to teach shopping skills, and to education. Parents are often the primary caregivers of their children and there is a relationship between home, school and leisure. In addition, parents can take the roles of the teacher or therapist by

devoting their energy, financial strength and a large part of their time to their children. Therefore, parents can provide effective training as teachers of their children when they receive the necessary training. Moreover, the fact that children spend most of their time with their families during the day and the efficient use of this time may be beneficial in learning new skills, generalizing the skill learned in the school environment, in its permanence and in reducing inappropriate behaviors. Parent participants are considered as a priority for their children: shopping, using public transportation, ordering food by phone or in a restaurant, using computers, learning emergency numbers, having domestic skills, taking advantage of their free time, avoiding strangers / being able to protect themselves. stated that going to the hospital when sick, working, self-care skills, being able to go to school, being able to spend a day alone, social / adaptation skills and traveling. Parents stated the reasons for choosing the skills they want to teach their children primarily as being able to survive when the parent is not present, meeting their own needs / needs of the house, meeting the needs of the house when the parent needs him, living independently as an individual and adapting to the society. When parental views are compared with the literature, it is seen that the skills expressed by parents in the literature for adolescents with ASD are needed.